

MATERIALS PER A UNA EDICIÓ CRÍTICA
I
COMENTADA DEL *PARÍS E VIANA* CATALÀ

Gemma Pellisa Prades
Directora: Lola Badia Pàmies
Treball de recerca
Màster en Estudis Avançats i
Aplicats en Llengua i Literatura
Catalanes
Facultat de Lletres i Filosofia. UAB-
UB
14 de setembre de 2009

Índex

Introducció.....	2
Proposta d'edició del <i>París e Viana</i>	14
Notes.....	31
Annex.....	46
Bibliografia citada.....	50

Introducció

1. PROEMI

La bibliografia existent sobre el *P&V* permet proposar una bona edició crítica i anotada d'un dels dos incunables catalans conservats de l'obra (*G*) i relacionar-lo amb altres novel·les cavalleresques europees del s. XV, amb les quals comparteix el tractament realista de la història, la temàtica amorosa (dos joves enamorats han de superar una sèrie d'obstacles per estar junts) i els motius literaris provinents de la tradició (Várvaro 2002: 149-168). Una comparació exhaustiva del *P&V* i el *C&G* desmenteix la hipòtesi de Càtedra (1986: 37-38), és a dir, que aquesta novel·la depengués del *P&V*. L'estudiós es basava en els paral·lelismes nombrosos que hi ha entre les dues obres i en el fet que l'autor del *C&G* coneixia directament o indirecta la novel·la que presentem, ja que en III.35.12 cita París i Viana en una llista de parelles d'enamorats cèlebres.

Però, com es desprèn de les notes, el *P&V* no només comparteix una sèrie de característiques amb les grans novel·les catalanes del s. XV -el *C&G* i el *Tirant*- sinó amb la resta de novel·les europees d'aquest segle, les anomenades novel·les cavalleresques (Várvaro 2002: 149-168 i Riquer 1990: 257-271). Un dels trets d'aquest gènere és la importància que es concedeix als afers amorosos (Várvaro 2002: 164-165). Tot i que en aquest cas encara no es pot parlar de ficció sentimental (nota 75), apareixen alguns dels elements que la caracteritzen: els diàlegs entre els enamorats, les epístoles sentimentals, la descripció dels símptomes de la passió, el plany i el morir d'amor (Ribera 1994: 289-306).

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

La traducció del *P&V* a les llengües europees més fortes del s. XV (AF pàg. 67) mostra l'èxit d'aquesta novel·la anònima, que ha atret nombrosos autors a estudiar-ne l'origen i la difusió. El manuscrit més antic que se'n conserva és el fragment en francès de Carpentras de 1438, que prové d'un text de 1432 amb pròleg del marsellès La Cepède.

La Cepède es presenta com el traductor al francès d'un manuscrit occità que procedeix, al seu torn, d'un text català perdut (Galmés 1970, 10). Aquesta genealogia ha estat posada en dubte per crítics com Chabaneau (1884, 210-211) i Kaltenbacher (1904,

362-363), que no n'han trobat evidències al text. Per contra, l'estudiós alemany destaca el coneixement de la geografia de Viana i de la història de la casa reial francesa que reflecteix el text francès, tot i advertir que no s'ha de relacionar el desenllaç de la novel·la amb la unió del delfinat a la corona francesa, l'any 1349, com proposà Saavedra (1876: 13-14). Saavedra havia interpretat el matrimoni de París i Viana com una alegoria de l'annexió del delfinat (representat amb el personatge que porta el nom de la capital, Viana) a França (representada per París). Però Galmés (1970: 14) objecta que Viana no va pertànyer de ple dret a la corona francesa fins al 1448 i que els personatges que representen el delfinat a la novel·la no són històrics (el delfí que signà l'annexió fou Humbert II, el qual morí sense descendència). De fet, Cátedra (1986: 22) recorda que els canvis de dinastia són un lloc literari comú.

L'autor del *P&V*, afirma Cátedra (1986: 23), utilitza materials pseudohistòrics (antropònims i llinatges creïbles) juntament amb fets documentats (topònims, dades històriques reals) per tal de dotar el relat de credibilitat. És per aquesta raó que Coville (1941: 485) atribueix la presentació de *La Cepède* com a traductor d'una obra en occità al tòpic del manuscrit trobat, present en novel·les com el *Quixot*, per donar-li un aspecte veraç. El cert és que Cátedra (1986: 21) observa que la majoria d'estudiosos francesos no han cregut l'afirmació que escriu *La Cepède* al pròleg del *P&V*. Només Leach (1970: xii-xvi), afirma haver trobat traces lingüístiques occitanes en formes verbals del fragment de Carpentras, però no ho exemplifica. Els últims autors que han tractat aquesta qüestió (Sabaté-Soriano 2006: 12-53 i AF) no han aportat dades noves.

Tot i la poca credibilitat de què han gaudit les paraules de *La Cepède* i la manca de documentació sobre els textos català i occità dels quals provindria la versió francesa conservada de la història, s'han trobat testimonis de la circulació ibèrica d'una forma breu del *P&V* en català en diversos inventaris amb data anterior al 1432: en un inventari de l'any 1417 Alfons el Magnànim figura com a propietari d'«i. libre petit, en paper, en lenga catalana, apellat *París e Viana*, ab les posts de paper engrutades, cubertes de cuyir vert, ab .iiii. correixs del dit cuyir, e comença en letres negres “en aquels temps del rey”, e feneix en letres negres “e si'm serie yo si a Deu plau»; l'any 1423 a l'inventari de béns del difunt Ferrer de Gualbes es descriu un llibre que conté diverses obres, entre les quals el *P&V*; el mateix any, a l'inventari del mercader Guillem de Cabanyelles se cita un volum l'ímplicit i l'èxplicit del qual són idèntics als del rei Alfons (Cátedra 1986: 26-33).

Per tant, l'existència del *P&V* a la corona catalanoaragonesa abans del text de La Cepède està ben documentada. L'única referència de la història a Castella abans de 1432 és en l'obra poètica de Francisco Imperial, en la qual Kaltenbacher (1904: 362-365) observa tres citacions del *P&V*, que Galmés (1970: 15-16) recull. D'aquestes tres referències, només una es pot relacionar directament amb el *P&V* (Cátedra 1986: 26-29). Es tracta d'una llista de parelles d'enamorats que figura en un poema de circumstàncies dedicat a l'infant Joan, monarca de 1405 a 1454, per desitjar-li sort en l'amor (*El «Dezir a las syete virtudes»*). Cátedra 1986: 25 i 29 argumenta que, atès el paper d'Imperial com a difusor de la cultura italiana a la cort de Castella, podria conèixer una versió italiana del *P&V*, tot i que tampoc no s'ha d'obviar la relació que unia Imperial com a vicealmirall de Castella amb Martí l'Humà, ja que el contacte amb la corona catalanoaragonesa podria ser una altra via d'accés a la novel·la.

La versió catalana del *P&V* que circulava a la península ibèrica abans de 1432 podria ser la font de l'edició castellana de Burgos, publicada a Kaltenbacher 1904 i, en conseqüència, de l'edició escrita en aljamia del *P&V*, s. XVI (Galmés 1970: 23 i 41). L'autor afirma que aquest text en castellà escrit en caràcters àrabs depèn de l'edició de Burgos, perquè hi ha correspondències exactes paraula per paraula. A l'analitzar el lèxic dels dos textos, Galmés (1970: 23-40) hi observa catalanisms lèxics («fusta», «pluvia», «desferrar» i «Jordi», anomenat «Olivier» a la versió llarga francesa, editada per Kaltenbacher 1940) que demostren la dependència d'aquests textos d'una versió catalana.

Això no obstant, les dues edicions presenten diferències importants respecte del text dels incunables catalans, que recullen una versió més sintètica de la història (notes 1, 2, 6, 8, 15, 32, 34, 36, 37-38, 40), com nota Galmés (1970: 31-32) després d'haver realitzat una comparació detallada dels tres textos. Per aquesta raó, Galmés (1970: 41) conclou que la versió catalana de la qual depenen les edicions castellana i aljamiada no és la mateixa que la dels incunables catalans. Cátedra (1986: 36) formula la hipòtesi de la font catalana perduda com a text més proper a l'original que les versions llargues franceses.

Cal aclarir que existeixen formes llargues (com els testimonis francesos) i formes breus del *P&V*. Són testimonis de la forma breu de la història els dos incunables catalans, editats per la impremta de Gumiel a Girona l'any 1495 (*G*) i a Barcelona amb pocs anys de diferència (*B*), la pèrdua del colofó en dificulta la datació, tot i que hom proposa el 1497 com l'any d'edició de *B*, juntament amb l'edició castellana de Burgos

(Cátedra 1986: 32). Galmés (1970: 41-42) argumenta l'origen francès del text dels incunables catalans i, per tant, de l'edició castellana, basant-se en els gal·licismes lèxics següents: «exir al deport»/«venir al deporte», «grevas», «gocetes» i «ardit». Cátedra (1986: 34) desmenteix aquesta hipòtesi, atès que el primer i darrer exemples estan documentats en català, com a mínim, des del s. XIII i els altres dos conceptes pertanyen al lèxic militar.

En canvi, Cátedra (1986: 33) argumenta la procedència italiana del text dels incunables catalans basant-se en els antropònims d'origen italià («messire Jacobo», «messire Jacques» a la versió llarga; «Origo» > Arigo, «Henric» en francès; «Jordi», «Olivier» a la versió francesa, però «Giorgio» al text italià) i en el suposat italianisme lèxic «pensosa», que AF (pàg. 69) considera d'ús habitual al s. XV. MP (pàgs. 100-101 i 106-107) exposa altres raons estrictament lingüístiques a favor de la font italiana, tot i que tampoc deixa de banda altres hipòtesis: l'ús de la preposició «de» per introduir el segon terme d'una comparació i la caiguda de la conjunció «que» en oracions subordinades substantives que depenen d'un verb de pensament, una de les característiques de la prosa italiana culta del s. XV. De fet, l'any 1498 encara es venien exemplars del *P&V* en italià a Barcelona, com demostra l'inventari de la compra de Pere Posa del *P&V* en toscà a Gaspar Mir i Antoni Vernet (Cátedra 1986, 33).

AF (pàgs. 70-71) segueix la hipòtesi de Cátedra, tot i que considera que és compatible amb Colón (1976: 371-372), que justifica la procedència castellana del text a partir dels castellanismes lèxics que hi figuren. AF atribueix els castellanismes lèxics a la tasca de modernització del text que es duia a terme a la impremta abans de publicar una novel·la. Aquest fet explicaria la coexistència de trets lingüístics moderns («germà», «combatau», «deixar») amb traces més antigues («frare», «combatats», «lleixar») i la desaparició dels italianismes lèxics que devia haver contingut el text, tals com «aquistar», «pur», «assai», freqüents a les traduccions catalanes de textos italians al s. XV.

3. OBSERVACIONS ECDÒTIQUES SOBRE EL TEXT CATALÀ

En català només s'han conservat dos testimonis del *P&V*: l'incunable de Girona (*G*), 1495, que es troba a la Biblioteca Reial de Copenhagen i l'incunable de Barcelona (*B*), ca. 1497, a la Biblioteca de Catalunya. Al text de *G* hi manquen dos fulls (aiiii-av), *B* és complet, només li falta el full del colofó amb la data de l'edició i l'impressor. La

proximitat geogràfica i la integritat de *B* han afavorit que tradicionalment s'hagi utilitzat com a testimoni de base, amb l'excepció de l'edició de Kaltenbacher (1904: 647-670).

Des l'any 1904 al 1910 Ramon Miquel i Planas edità el *P&V* en diverses ocasions (1904, 1905, 1906, 1909 i 1910), prenent com a testimoni de base *B*, que compara amb l'edició de Kaltenbacher (1904: 647-670) de *G*. Per a una descripció de les edicions, Cátedra (1986: 87-90). Galmés (1970: 23-39) transcriu una selecció de fragments de *G* per confrontar-los amb l'edició del text aljamiat. La publicació del facsímil de *G* (Cátedra 1986) acosta aquest incunable als estudiosos catalans. L'última edició del *P&V* català (Sabaté-Soriano 2006) torna a editar *B* i recull algunes de les lliçons variants de *G*.

La nostra aportació filològica a l'estudi del *P&V* dóna les bases per a una edició crítica del text basada en els criteris de l'ecdòtica. Hem dut a terme una col·lació completa de *B* i *G*. L'examen minuciós de les variants i dels errors ens ha permès descriure els *usus scribendi* dels caixistes i analitzar el tipus d'amplificacions d'un testimoni respecte de l'altre, les variants equipol·lents (de les quals hem examinat a part les lliçons variants que contenen traces antigues) i els errors. A partir de l'examen de les variants i dels errors significatius hem triat el testimoni de base (*G*). En una futura edició seleccionarem les variants considerades de més interès per als lectors per a la constitució del text.

Pel que fa a l'*usus scribendi* del caixista, MP (pàgs. 101-111) descriu alguns dels trets de *G*, la qual cosa encara no s'ha fet mai amb *B*. En el present estudi comparem els hàbits gràfics dels caixistes dels dos testimonis.

A nivell vocàlic, MP (pàgs. 101-102) destaca que, si bé els casos de confusió entre les «e/a» etimològiques en posició àtona no són freqüents, encara són menys nombrosos entre les vocals «o/u» àtones. Tanmateix, en comparar els testimonis *G* i *B* hom s'adona que quan *B* difereix de *G* en la qüestió de les «e/a» etimològiques és per corregir les vacil·lacions de *G*. Són molt pocs els casos en què *B* difereix de *G* i es confon, però n'hi ha (el nombre utilitzat en els exemples següents correspon a la numeració de les crides de l'aparat crític del text, a l'annex, tret de si va precedit del símbol «§», que indica el paràgraf del text editat on es troba la seqüència: 79 pare] para *B*, que podria ser un error composicional, ja que és l'única ocasió en què apareix en «-a»; 103 mateix] meteix *B*; 125 Vehent] Vaent *B*; 218 leugera] laugera *B*; 269 sforçada] sforçada *B* i 439 comandament] comendament), que fan pensar que el caixista de *B* tampoc devia ser parlant del català occidental, malgrat que la confusió de la vocal àtona

a la crida 533 (533 meravellat] meravellat) *B* també es produeixi en aquests dialectes). A la crida 298 (298 fratura] freture *B*) els dos caixistes s'equivoquen en l'escriptura del mot, desconeixent-ne potser el significat: «tenir necessitat de» (*DCVB*). De totes maneres, *B* i *G* llegeixen igual en casos en què no segueixen l'etimologia (per exemple, §5 «sonàvan», «parill», §20 «contrestadors»). De manera que l'antígraf devia presentar vacil·lació en les vocals àtones i el caixista de *B* degué esmenar algunes d'aquestes confusions que *G* transmet.

Quant a les «o/u» àtones, MP (pàg. 102) només detecta tres casos de confusió en *G*: a) 182 dispusició] dispoció *B*, b) «encubert» (§30, 31, 32), la «-o-» del verb «encobrir» es pronuncia [u] en català occidental, igual que ocorre amb el verb «descobrir» (§60 «descubert», 235 descobrí] descubrí *B*) i c) «acullir» (§30 «acullí»), justificable perquè la «-u-» ocupa la posició tònica en el present d'indicatiu i de subjuntiu (MP, pàg. 102). En canvi, *B* també confon: 491 pijorada] pijurada i 228 presumia] presomia *B*.

Pel que fa a les consonants, no hi ha confusió entre la bilabial oclusiva sonora i la labiodental fricativa sonora en cap dels dos testimonis.

Respecte a les alveolars, MP (pàg. 101) observa que *G* presenta casos nombrosos de manteniment de les «s-» inicials, malgrat que la comparació entre els dos testimonis revela que *B* les manté en més ocasions que *G*: 83 estat] stat *B*, 172 estrem] strem *B*, 203 estades] stades *B*, 209 s'espanta] se spanta *B*, 250 l'espasa] la spasa *B*, 252 esforçada] sforçada *B*, 253 esforceu] sforceu *B*, 283 estament] stament *B*, 284 estar] star *B*, 303 escriure] scriure *B*, 309 estat] stat *B*, 316 estat] stat *B*, 317 estrems] strems *B*, 318 estada] stada *B*, 319 estar] star *B*, 321 estat] stat *B*, 335 estat] stat *B*, 384 escuses] scuses *B*, 391 estava] stava *B*, 392 esforçar-se] sforçar-se *B*, 393 Escriví] Scriví *B*, 405 lo pregà que escrivís] lo pregà scrivís *B*, 410 estave] stave *B*, 425 escura] scura *B*, 541 estech] stech *B* i 556 estats] stats *B*. Excepcions: 70 sforsadament] esforçadament *B* i 170 stimar] estimar *B*.

A més, MP (pàg. 101) detecta una vacil·lació en l'ús de les «-ss-» i «-ç-» intervocàliques i «-s» i «-ç» postconsonàntiques i finals. Normalment, *B* no es confon. Difereix de *G* en: 70 sforsadament] esforçadament *B*, 104 plàsien] plàcien *B*, 105 fassa] faça *B*, 116 cassa] caça *B*, 185 criansa] criança *B*, 200 sega] cega *B*, 243 manassava] manaçava *B*, 253 esforceu] sforceu *B*, 323 esforsos] esforços *B*, 520 exersia] exercia *B*, 536 abrassant-la] braçant-la *B*, 539 asenyalat] assenyalat *B* i 542 abrassant-lo] abraçant-lo *B*.

Pel que fa a les palatals, tant *G* com *B* representen «-ix» en posició intervocàlica sense la iod (que en català occidental es pronuncia), com ara: §2 «dexar-lo», §4 «conexent», §19 «axí», §31 «congoxa», mentre que es representa amb la iod a final de mot: §3 «debaix», §8 «balaix», §49 «aqueix» (§71 «aquexa») i §55 «mateix». Excepció: 25 leixau-nos] leixau-nos *B*.

La grafia «l» representa tant el so alveolar com el palatal, també representat amb «ll»: §2 dexar-lo, §8 burell i §17 «caval».

Quant a les velars, generalment les velars oclusives sonores es representen amb la grafia «g-» davant «a, o, u» (§1 «segons», §4 «guardar», §6 «garlanda») i amb el dígraf «gu-» davant «e/i» (§4 «stiguessen», §39 «seguissen»), però en *G* hi ha dos casos en què s'usa la grafia «gu-» davant de la vocal «a-» sense que es pronuncii la «-u-»: 364 triguar] trigar *B* i 451 stigua] stiga *B*.

Respecte a les consonants mudes, *G* escriu «on» i «cars» mentre que *B* empra «hon» i «cas».

Quan hi ha dues vocals fortes juntes *G* assenyala el hiat amb una «h» i *B* no ho marca: 120 vahé] vaé *B*, 125, 225 i 398 Vehent] Vaent *B*, 141 i 205 vahent-lo] vaent-lo *B*, 166 feheltat] feeltat *B*, 180 rahonar] raonar *B*, 291 crehensa] creensa *B* i 534 vaheren] vaeren *B*. En canvi, quan hi ha dues vocals dèbils juntes, encara que no formin diftong (u + i tònica) *B* ho indica amb una «h» i *G* no ho marca (per exemple, 320 conduït] conduhit *B*).

Tot i que generalment *G* manté la «h-» etimològica del verb «haver» i *B* no, hi ha vacil·lació: 429 haja] aja *B*, 467 haguts] aguts *B* i 174 m'`à] m'ha *B*.

Hi ha exemples de duplicacions consonàntiques en ambdós testimonis, per exemple: 207 ocasió] ocasió *B*, 339 supplica] suplica *B*, 385 offensa] offença *B*.

Abans de finalitzar la descripció dels hàbits gràfics, caldria citar quatre qüestions lèxiques: a) l'ús més freqüent del pronom relatiu personal «que» en *B* que en *G* («qui»): crides 1, 4, 91 i 131; b) l'alternança de les formes «y» i «e» de la conjunció copulativa als dos textos; c) *G* sempre escriu «yqual» amb «y-», mentre que *B* utilitza el sinònim «egual» per als adjectius (11 yqual] igual *B*) i la forma amb «y-» per als derivats (§26 «ygualar», §31 «ygualar-se», «ygualava», §32 «ygment»), tret de 173 desigualtat] desegualtat *B*; d) *G* utilitza el topònim catalanitzat «Montferrat» (§15) < Montferrato (*DCVB*), mentre que *B* usa «Monteferrat».

Com hem explicat prèviament, un altre dels punts que hem examinat en la «recensió» per triar el testimoni de base, han estat les amplificacions. Atès que Càtedra

(1986: 33) i Ferrando (2007: 60) afirmen que *B* presenta variants superiors a *G* perquè amplia el text, hem analitzat amb deteniment totes les amplifícacions entre els dos testimonis. Si bé és cert que *B* sol amplificar el text de *G* (crides 2, 3, 5, 10, 17, per citar-ne només unes quantes), sobretot pel que fa a les descripcions cortesanes, no canvia el sentit del text. *G* només afegeix nou cops en tot el text, mentre que *B* ho fa en trenta-cinc ocasions. Com que només hi ha dos testimonis no podem escatir si *G* suprimeix lliçons que contenia l'antígraf o si és *B* que afegeix aquests detalls al text.

Per aquesta mateixa raó tampoc no podem saber quina de les lliçons variants que hem recollit llegia l'antígraf. No considerem adequat recollir aquí totes les variants equipol·lents, però sí que en farem algunes consideracions.

En primer lloc, hem estès l'estudi de MP (pàgs. 106-107) sobre l'ús de la conjunció «que» a les oracions subordinades substantives de *G* també al text de *B*. MP apunta que en *G* hi ha tres solucions possibles: a) la conjunció «que» introdueix la subordinada (55% dels casos), b) la caiguda de la conjunció, com en francès antic i en la sintaxi italiana cancelleresca del XV (40% dels casos) i c) l'infinitiu com a forma de verb (5%). Les dues darreres solucions, sobretot l'ús de l'infinitiu, indiquen la voluntat d'emprar un estil culte. La comparació de *G* i *B* respecte d'aquesta qüestió tenia com a finalitat analitzar les solucions estilístiques del segon testimoni, és a dir, si hi ha una voluntat de transmetre un text culte com en *G* (que usa una construcció d'ablatiu llatí a la crida 135, formes verbals antigues i lèxic com el de la crida 9). Observem que les construccions d'oracions subordinades substantives en què *G* i *B* no coincideixen hi ha cinc casos en què *G* empra la conjunció i *B* no (212, 265, 378, 405 i 443) i cinc en què, a diferència de *B*, *G* no la utilitza (194, 195, 241, 261 i 320). Per tant, ambdós alternen.

Pel que fa a la proposta d'estudi de MP (pàg. 107), si l'aparició o supressió de la conjunció respon a unes normes fixes (el verb condiciona el manteniment o la caiguda de la conjunció) o és arbitrària, sembla ser que el verb no és determinant. Només en un dels casos de dissidència entre els testimonis el verb no és el mateix (194 Com sentí París lo dalfí casava sa filla *G* Com sabé París que lo dalfí casava as filla *B*), en la resta, el verb principal coincideix, de manera que no explica la caiguda o manteniment de la conjunció. Tot i això, no descartem que en oracions regides per un altre tipus de verb (no sensorials ni cognitius) no pugui caure la conjunció. Així mateix, constatem que de les deu oracions examinades, nou fan la funció de complement directe i l'altra (261) de complement del nom del complement directe.

En segon lloc, MP (pàg. 103) observa que *G* alterna en l'ús de les formes «dos/dues» per al femení, amb menys presència de la primera forma. En *B* també hi predomina l'ús de «dos» per al femení, tot i que corregeix *G* en 306 dos] dues *B*.

Tal com hem anunciat, hem analitzat amb més deteniment les variants equipol·lents que difereixen en la tria d'una solució més antiga que una altra, perquè si un dels dos testimonis optés clarament per les solucions antigues podríem pensar que es manté més fidel a l'antígraf.

Enumerem les variants equipol·lents amb traces antigues. Pel que fa a les formes verbals, a diferència de *B*, *G* opta per a) la forma antiga de la tercera persona del plural del pretèrit imperfet d'indicatiu del verb «fer» (13 fahien] feyen *B*); b) la terminació verbal «-ts» per a la segona persona del plural en una ocasió (55 combatats] combatau *B*), tot i que MP (pàg. 104) observa que generalment es produeix una semivocalització (-ts > u); c) la perífrasi verbal de reiteració sense preposició (71 tornà visitar] tornà a visitar *B*); d) l'ús de l'ablatiu absolut llatí en 135 pres] prengueren *B*, on *B* és la *lectio faciliior*, ja que fa concordar el verb amb el subjecte (la delfina i Viana); e) la solució antiga del verb «amençar» (226 manassà] amanassà *B*), *DCVB*; f) la forma antiga «viu» < VIDIT per a la tercera persona del singular del pretèrit perfet d'indicatiu (510 viu] veu *B*), idèntica a la de la primera persona. Tardanament s'introduí una variació a l'arrel per diferenciar la tercera persona («veu») de la primera («viu»), semblant a la del verb «fer» (Moll 1952: §4.7.2.3) i g) la forma moderna «soffrir» (516 soffrir] sufferir *B*), *DCVB*.

Quant al lèxic, *G* escriu: a) les formes antigues «cars» *B* usa «cas» (excepte en §5), «crestal» (40 crestal] cristall *B*) i «distinctes» (307 distinctes] distintes *B*); b) la *lectio difficilior* «faent», que segons el *DCVB* significa, dialectalment, treballador, feiner (Menorca), franc i senzill de tracte (Pla d'Urgell, Camp de Tarragona), mentre que *B* banalitza el text (9 faent] molt dispost *B*); c) les formes modernes amb «-i-» del verb «visitar» (138 visità] vesità *B*), de l'adjectiu «igual» (173 desigualtat] desegualtat *B*) i dels substantius «cristià» (444 cristià] crestià *B*) i «iglésia» (507 iglesia] sglésia *B*); d) «venge» per «venjat», sinònims segons el *DCVB* (372 venge] venjat *B*); e) la variant moderna «mes» en lloc de «mas» (exemple: 485 mes] mas *B*) i f) el castellanisme «porfia» (MP: pàg. 108) en 506 porfia] porfídia *B*, aquesta darrera forma ja apareix documentada en textos del s. XIII al *DCVB*, que no la considera un castellanisme.

Tal com constata AF (pàgs. 68-72), els incunables catalans del *P&V* mostren dos estadis lingüístics diferenciats: el coetani a la impressió de l'obra i el de l'antígraf

(«menassar/amenassar», «crellall/crillall», «crestià/cristià», «combatats/ combatau»). La conservació d'elements lingüístics arcaics no només és palesa en el lèxic i en les formes verbals, sinó també en l'ús de determinats temps verbals, com el pretèrit perfet fort en la primera persona del singular («vench», «hac», «aparech») i en la conservació de la desinència buida («[tu] curs») en un text compost amb una intencionalitat culta i modernitzadora (MP pàgs. 103-104). Aquest comentari també es pot aplicar a *B*, tot i que, com observa AF (pàgs. 68-72) els dos testimonis no coincideixen en totes les opcions lingüístiques. De fet, del nostre anàlisi se'n desprèn que tot i que tant *G* com *B* alternen les solucions antigues amb les modernes, en morfologia verbal generalment *G* resol el text amb la forma més antiga en comparació amb *B*.

A l'últim, pel que fa als errors, *B* presenta més errors composicionals que *G*, per manca d'atenció del caixista. Així, *G* s'equivoca en 12 no·s] no *G* no·s *B*, 31 Vengut lo dia, los deu hòmens arribaren devant lo dalfí narrant-li lo dan que pres havien, *repetit G*, 41 richa] rihca *G* rica *B*, 54 senyoria] senyora *G* senyoria *B*, 75 se'n tornaren] se tornaren *G*, 94 e *repetit G*, 146 Viana] Viaya *G* Viana *B*, 152 temie-se'n] temien-se'n *G* tenie-se'n *B*, 153 volia-las-li] volian-las-li *G* volien-las-hi *B*, 245 i 420 persona] persana *G* persona *B*, 260 donant-li] donnant-li *G* donant-li *B*, 267 a] o *G* a *B*, 277 mudarien] mudaren *G* mudarien *B*, 311 aquells] aquell *G* aquells *B*, 346 disposició] disposícia *G* disposició *B*), que hem esmenat en la *constitutio textus*. *B* erra en: 27 anar] ananar *B*, 96 dix a Adorado] dix Adoardo *B*, 121 no] no·s *B*, 140 rebé] reebé *B*, 222 spantat] spanta *B*, 229 que·n] que *B*, 236 apartàs] apar *B*, 270 passió] possió *B*, 275 París] partís *B*, 279 descansava] descaensava *B*, 285 oblidada dels] oblidada·ls *B*, 288 Estant] Essant *B*, 292 vostra] vstora *B*, 293 aconortat] acornortat *B*, 294 sforçaré] sforçara *B*, 304 se mostrava] ses mostrava *B*, 308 sens] sen *B*, 338 stat] sta *B*, 367 moltes coses] molts donatlus *B*, 376 vull] vnll *B*, 381 que] que *B*, 390 Adoardo] Adoarda *B*, 395 les bodes] la budes *B*, 398 del] de *B*, 402 ell] ella *B*, 413 tanta] tanto *B*, 414 tal complanta] tanta complnata *B*, 417 la] al *B*, 428 jorn] jorns *B*, 436 u] n *B*, 448 plasents] plsents *B*, 471 donà'ls] dolà'ls *B*, 475 ciutat] ciuta *B*, 476 hon] hou *B*, 482 mia] mias *B*, 483 honraren] honrren *B*, 486 voluntad] vountat *B*, 488 sol] ol *B*, 492 gràcia digau] graci digsu *B*, 494 digueren] digneren *B*, 498 certa] cert *B*, 512 que] que *B*, 522 sforçà] sforçat *B*, 524 brassos] braço *B*, 532 presó] prsó *B*, 533 meravellat d'aquesta tan] meravellat d'aquest tant *B*, 538 aquell] aquall *B*.

Però els errors més rellevants són els errors significatius que hem trobat en *B*: a) 213 Manà Viana a París que fos parlar ab lo dalfí de casament entre ells *G* Manà Viana

a París fes parlar ab lo dalfí de casament entre ells *B*, en què ambdós textos semblen ser el resultat de respostes diferents a la necessitat de buscar el mot que precedeix «parlar», sense èxit; b) en 268 (268 posat] pasat *B*) tampoc cap de les lliçons que reporten els dos testimonis conservats fa sentit, ja que «posat que» serveix per introduir una concessiva i no una causal i «passat se mostràs» no vol dir res. Segurament són dos solucions a un problema de lectura de l'antígraf, però no hem trobat cap conjectura vàlida per esmenar el text; c) a la crida 322 «sperança» no concorda amb l'article en plural «les»; d) en 340 «contínua» no fa sentit, no es pot parlar d'una església contínua ni discontinua perquè no té parts, però sí que pot ser «contigua» (*G*) a un altre edifici, en aquest cas la presó. Tanmateix, *G* no resol el problema, perquè «contigua» demana la preposició «a» i no «ab». Pot ser que l'antígraf presentés dificultats d'interpretació en aquesta paraula o un error que *G* i *B* intenten esmenar mitjançant solucions diferents, com en el primer cas. Tampoc l'hem sabut esmenar *ope ingenii*, però és un dels punts per resoldre per a una edició futura; e) 402 ell] ella *B* per referir-se a Edoardo, tot i que pot tractar-se d'un error de composició; f) en 421 «excusació» en lloc de «execució» no fa sentit i g) en 525 y no éreu cert vós] e no creu vós *B* hi ha un error de lectura de l'antígraf en *B*, on el verb no concorda en persona amb el tractament de cortesia «vós»: utilitza la tercera persona del singular en lloc de la segona persona del plural.

4. CRITERIS D'EDICIÓ

Els tres errors esmentats en què els dos testimonis donen solucions no satisfactòries a un problema d'interpretació de l'antígraf (213, 268 i 340) i els errors comuns de *G* i *B* (320 conduït que hagi] conduït és *G* conduhït que és *B*, 353 perquè] perquè y *GB* i 397 Com Adoardo minà la presó de Viana] Com Adoardo y minà la presó de Viana *GB*) indiquen que els dos incunables deriven d'un mateix antígraf.

En conclusió, hem decidit editar *G* tot i que el text conservat és incomplet perquè, en primer lloc, *B* presenta quatre errors més d'interpretació del text que *G* i les solucions que dóna als problemes d'interpretació de l'antígraf són menys satisfactòries que en l'altre testimoni. A més, els errors de composició hi són nombrosos. En segon lloc, la voluntat d'escriure un text culte és lleugerament més palesa en *G* (formes verbals conservadores, ablatiu absolut, la *lectio difficilior* de «faent»). En tercer lloc, les traces d'un estadi lingüístic més antic són més evidents en *G* (sobretot pel que fa a les formes verbals), tot i que ambdós testimonis alternen les formes arcaïques amb les

modernes. A més a més, hom ha pogut constatar que les amplificacions de *B* no modifiquen la història.

Amb *G* com a testimoni de base, hem procedit a realitzar el conjunt d'operacions de la *constitutio textus*. El text s'ha transcrit seguint els criteris d'edició d'«Els Nostres Clàssics» i s'han restituit els dos fulls que manquen a *G* amb el text de *B* (en cursiva i assenyalat a l'aparat), d'acord amb la tradició iniciada per Kaltenbacher (1904: 647-670). Després d'examinar el text i de seleccionar les variants de més valor (pel que fa a les variants adiafores hem mantingut les del testimoni de base, ja que no és possible saber quina s'acosta més a l'antígraf) hem esmenat el text. Acte seguit, hem numerat els paràgrafs del text seguint les regles de puntuació i no el criteri de divisió per capítols de l'incunable. Per acabar, hem constituït un aparat positiu (annex), on s'hi ha inclòs totes les variants de *B*, les esmenes i els títols dels capítols dels incunables. L'aparat s'introdueix amb el nombre de la crida del text en negreta seguida de la lliçó editada que precedeix l'esmena o variant (en cas d'*amplificatio*) o a la qual correspon la variant adiafora de l'aparat. A continuació, se separa la lliçó editada de la de l'aparat amb un claudàtor () i s'anota la lliçó variant (si va precedida d'un «afegeix» és una ampliació de *B*, si hi diu «suprimeix», de *G*). Quan no hi ha claudàtor ni lliçó variant és el títol del capítol de l'incunable. Al final, s'indica el testimoni on apareix la variant amb l'abreviatura (al nostre text, *B*). Si darrere del claudàtor hi ha dues lliçons diferents, seguides cadascuna de la inicial d'un testimoni, es tracta d'una esmena i la primera lliçó correspon a *G* i la segona a *B*, que justifica l'esmena *ope codicum*. Només hi ha un cas d'esmena *ope ingenii* (crida 320). Les variants i títols de capítols de l'aparat apareixen separades per cinc espais en blanc perquè siguin fàcilment localitzables. L'última crida correspon al colofó de *G*.

Els paràgrafs numerats que he esmentat prèviament corresponen a les notes de lectura que acompanyen l'edició del text. També s'hi proposa un tema d'estudi a tenir en compte per a una propera edició: l'anàlisi del canvi de registre que es produeix en les cartes, que caldria posar en relació amb l'*ars dictandi* i els tractats medievals d'escriure bé, les cartes cancelleresques, les epístoles familiars i amoroses, altres novel·les breus del mateix gènere que el *P&V* on es produeixi un intercanvi epistolar, com el *Fronдино e Brisona* i amb les ficcions sentimentals castellanques com la *Cárcel de amor*. Una altra qüestió que ens agradaria desenvolupar més extensament és la comparació dels motius de la forma breu catalana i els de la forma llarga francesa i resseguir-los, ja que per motius d'espai i de temps no hem pogut incloure en aquest treball.

La bibliografia, per raons pràctiques, dóna compte de les obres de referència esmentades en el treball, no vol ser, en cap cas, un llistat exhaustiu de les obres consultades. A mesura que l'elaboració d'aquesta edició del *P&V* avanci s'anirà enriquint amb noves referències.